

Trakya’da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti

Prof. Dr. Sait Başaran
26 Mart 2008

OSMANLI BANKASI
ARŞİV VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ

Garanti Bankası kuruluşudur

http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0708.html

Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nde yapılan konuşma metni, araştırmacıların kişisel kullanımları için web sayfamıza konulmaktadır. Bu konuşma metinleri, ticari amaçlarla çoğaltılıp dağıtılamaz veya Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nin izni olmaksızın başka kurumlara ait web sitelerinde veya veritabanlarında yer alamaz.

“Trakya’da Bir Prenslik Merkezi: Ainos Antik Kenti”

Sait Başaran

Eski çağlarda “Ainos” olarak bilinen, bu günkü Enez, Kuzey Ege sahilinde Meriç (Heros) Nehri'nin denize döküldüğü alanda kurulmuş eski bir yerleşim alanıdır. Bu alanda Ege Denizi, yaklaşık 15 bin yıl önce Uzunköprü'ye kadar uzanan bir körfez biçiminde idi. Bulgaristan'dan çıkan, önce Edirne'ye , oradan da güneye kıvrılarak Ergene ile birleşen ve Ege'de denize ulaşan Meriç Nehri'nin söz konusu dönemlerde çok daha kuzeyde bu körfeze döküldüğünü ve alüvyon taşıyarak bugünkü sahile kadar delta ve bu deltada lagünler oluşturduğunu jeomorfologların yaptıkları araştırmalardan anlaşılmaktadır.

Antik Ainos kenti denizden yüksekliği 25 m olan miyosen kalker bir yarım ada üzerinde kurulmuştur. Bugünkü Orta Çağ Kalesi, Eski Çağda üzerinde dini ve siyasi yapıların bulunduğu kentin akropolisini oluşturuyordu. Eski Çağın ünlü tarihçisi Herodotos ve coğrafyacı Strabon, Enez'in iki limanlı bir kent olduğundan söz ederler. Enez'de bugün kalenin güney- güneybatısında yer alan Dalyan Gölü ve şehrin doğusundaki Taşaltı Gölü Antik Ainos kentinin biri Iodosia diğeri poyraza karşı doğal korunaklı dış limanları idi. Meriç (Heros) Nehri kentin hemen yanından kıvrılarak önce kuzeye, sonra batıya doğru uzanır. Bu nehrin zamanla sürüklediği ve halen sürüklemekte olduğu alüvyonlar delta oluşturarak, kuruluş döneminde deniz kenarında olan Enez'i, bugün yaklaşık 5 km içerde bırakmıştır.

Beslediği kuşlardan dolayı bugün Milli Park ilan edilen meşhur Gala Gölü, antikçağda olduğu kadar yakın zamanlara değin balık üretim merkeziydi. Özellikle yayın, turna, sazan ve yılan balığı açısından çok zengindi. Ancak, çevrede sürdürülen çeltik ekimi neticesinde yapılan sulama sırasında çeltiğe atılan suni gübreler ve kimyasallar, göldeki yaşamın tükenmesine neden oldu. Ancak, göl ve çevresinin 2005 yılında Milli Park olarak ilan edilmesi ve gölün çevresine drenaj için kanallar açılmasından sonra, çeltiğe atılan suni gübre ve kimyasalların göle ulaşması önlendi. Ayrıca, bölgeye avlanma yasağı getirilerek yaban yaşamın tekrar canlanmasına olanak sağlandı.

İlk Çağda Ainos, Balkanları Anadolu ve Ege'ye bağlayan kara, deniz ve nehir yollarının kesiştikleri zorunlu geçiş yolu üzerinde kurulmuş önemli bir liman şehriydi. Ainos'un yaşamında ve gelişiminde, limanları kadar kara ve su yolları aracılığı ile yapılan ticaret kuşkusuz önemli rol oynamıştır. Yakın zamanlara kadar ticaret gemileri, güvenli olan Meriç Nehri'ni kullanarak Karadeniz kıyılarındaki diğer kentlere kolayca ulaşılıyordu. Enez'in önemi yalnızca bu limanlardan kaynaklanmıyordu; o dönem için karayolları da oldukça önem taşıyordu. MÖ 2. yüzyılda Romalılar tarafından yapılmış olan "Via Egnatia" askeri ve ticaret yolu, bilindiği gibi İtalya'da Brindizi'den başlar ve İstanbul'da Beyazıt'ta son bulur. Beyazıt'ta Edebiyat Fakültesi'nin hemen önünde Theodosius takı yer alıyordu. Via Egnatia, Beyazıt Meydanı'na girilmeden önce orada son bulan meşhur bir yoldur.

Ainos'un yaklaşık 24 km kuzeyinden geçen bu yola, genişliği 3.50 m olan iri blok taşlarla döşenmiş ara bir yol ile bağlı bulunuyordu. Halk arasında "Baba öldüren kaldırım" olarak bilinen bu yol, Enez-Fere arasındaki bağlantıyı sağlıyordu. Antik Ainos kentine doğu taraftan Taşaltı Nekropolisinin (mezarlığın) önüne ulaşan yol, bu mevki'de irili ufaklı taş döşemesinden oluştuğu kalıntılardan anlaşılmaktadır. Eskiden kente gelen ziyaretçiler önce ölüleri selamlarlar, daha sonra kente girerlerdi. Bu nedenle yolların çoğu Antik Çağda genellikle mezarlıkların arasından ya da önünden geçerek kente ulaşırdı.

Meriç Nehri kanalının taşımacılık için kullanılması çok doğaldı; çünkü Trakya veya Karadeniz'e geçmek isteyen yük gemileri, Çanakkale ve İstanbul Boğazı'nı dolaşmak yerine Enez'deki limanlardan Meriç Nehri aracılığıyla gitmek istedikleri noktalara rahatlıkla ulaşma imkânı bulurdu. Güvenli ve kısa olduğu için tercih edilen bu yol 19. yüzyıla kadar seyrüsefere açıktı. Bu durum 19. yüzyılda yazılmış Kamusü'l-Alamda da zikredilir. Gerek su yolu ve gerekse kara yolları, Antik Ainos kentinin taşımacılık ve ticaret alanında gelişmesine ve kısa sürede zenginleşmesine neden olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır.

Enez (antik Ainos) Kalesi, yüksekliği 25 m olan bir surla çevrilidir. Kale duvarları, 16 adet kule ile desteklenmektedir. Kalenin batısındaki duvarlara bitişik durumda, kuzey ve

güney tarafları 3.00 m kalınlıkta duvar ve kulelerle desteklenmiş oldukça büyük iç limanı yer almaktadır. Kale ve mendireklerin yapımında çeşitli dönemlere ait devşirme taş malzemeler kullanılmıştır. Özellikle kale girişinin solundaki duvarlarda kullanılan ve Hellenistik döneme tarihlenen kabartmalar ile yazıtlı taşlar günümüze kadar hem sağlam vaziyette ulaşmalarına neden olunmuş hem de duvarlara seyirlik durum sağlamıştır. Söz konusu taşlardan mezar steli olanın üzerinde bir av sahnesinin betimi, bir tapınağın frizlerine ait olduğu anlaşılan kabartmalarda ise, savaş sahneleri yer almaktadır. Kalenin biri doğu tarafta diğeri ise kuzey tarafında olmak üzere iki kapısı bulunmaktadır.

Herodotos, Enez'in ilk olarak MÖ 7. yüzyılda, İzmir'in kuzeyinde yerleşmiş olan Aioller tarafından kolonize edildiğinden söz etmektedir. Kolonizasyon sırasında (Aliağa) bölgesinde yer alan antik Kyhme, Midilli (Mitylene) ve Gelibolu'dan, yeni bir yurt arayışı içinde, gruplar halinde gelen insanlar tarafından bir ticaret merkezi olarak, daha doğrusu ana kente hammadde ulaştırmak amacıyla, Meriç Nehri'nin ağzında Ainos adıyla bir şehir devleti olarak kuruldu. O dönemde Ainos kentinin bulunduğu yerde Trakların köy kentleri Poltiobria ve Apsintos adıyla iki kent bulunuyordu. Bütün bu bilgiler antik dönem tarihçilerinden öğrenilmektedir. Enez'in mitolojik kurucusu ise Eneas olarak zikredilir. Eneas, Troya'nın efsanevi kralı Priyamus'un yeğenidir. Söylenceye göre, Troya savaşı kaybedilince Eneas yaşlı babası ve çocuğuyla birlikte İda Dağı'na sığınır. Orada gemiler yaptırdıktan sonra denize açılır ve bugünkü Ainos'a gelerek orada bir kent kurar. Daha sonra yine denize açılan Eneas, önce Roma'yı, sonra Kartaca'yı kurmuştur. Bundan dolayı Enezlilerle Romalıların akraba oldukları söylenir. Bu akrabalık Roma Çağında Ainos'a önemli avantajlar sağlamıştır. Roma, Ainos'ı ele geçirdikten sonra, kendisine vergi vermek şartıyla istediği gibi çalışmak, ticaret yapmak gibi önemli çıkarlar sağlamıştır. Böylece Ainoslular hiç savaşmadan iç işlerinde Roma Çağı süresince serbest kalırlar. Kent, Eski Çağda birtakım badireler de atlatmıştır. Örneğin, Pers Kralı Darius M.Ö. 513-515'te İskitlere karşı yaptığı seferden sonra Trakya'yı, dolayısıyla Enez'i ele geçirir. Ayrıca, Enez daha sonra MÖ 480'li yıllarda Pers Kralı Kserkes'in, Yunanistan'a yaptığı sefer sırasında Perslerin hâkimiyetine girer. Kserkes M.Ö. 480/479 yılında Atina ve bağlaşıklarına karşı yaptığı savaşı kaybedince, Ainos tekrar bağımsızlığına kavuşur ve Atinalıların kurduğu Attika Delos Deniz Birliği'ne üye olur. Bu birliğe uzun yıllar üye kalan Ainos, M.Ö. 4.yüzyılın ortalarında Makedonya egemenliğine girdi. Hellenistik Çağda sırasıyla Ptolemaios ve Seleukosların egemenliğine girdi. MÖ 190'da Romalıların bütün Trakya'yı ele geçirmeleriyle Ainos Roma'ya bağlanmıştır. Uzun süre Romalıların egemenliğinde kalan kent Roma'nın, 395'te Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmasından sonra Bizans'ın (Doğu Roma) hâkimiyetinde kaldı. Bizans çağında bölgenin

başkenti olarak çok önemli bir ticaret merkezi konumundaydı. İmparator Justinianus tarafından, kale surları kuzeyden gelen Slavlara karşı onarıldı. Geç Bizans Çağında ise Ainos, Genovalı (Cenevizli) Gattelusio ve Doria ailelerinin hakimiyetine girdi. Ainos, Genovalıların hâkimiyetinde kaldıkları dönemde (200 yıl) aşağı Rodop bölgesinin (Thasos, Samothrake (Semadirek), Mitylene Midilli Adası olmak üzere Çanakkale Boğazına kadar uzanan toprakların prenslik merkeziydi. 1456 yılında Fatih Sultan Mehmet, Edirne’de bulunduğu sırada ordusuyla İpsala’ya, denizden de Has Yunus Bey komutasındaki donanma Enez açıklarına gelerek demirledi. Bu filoyu gören halk şaşkınlıktan hiçbir şey yapamayıp, savaştan önce şehrin anahtarını Fatih’e teslim etti. Fatih’in Enez Kalesinde üç gece kaldığı rivayet edilmektedir.

M.Ö. 7. yüzyılda kurulan bu kentin ilk yerleşimcileri daha eskiye dayanmaktadır. Örneğin Enez’in doğusunda Enez’e 2.5 km mesafede yer alan Hoca Çeşme höyüğü Neolitik Çağa ait (MÖ 6500) olup Trakya’nın en eski yerleşmeleri arasında bulunmaktadır. Hoca Çeşme’deki kazılardan çıkan neolitik dönem buluntuları bize o dönemlerde denizin Hoca Çeşme’ye kadar geldiğini gösterir. Evler oval veya yuvarlak biçimli olup dal ve çamurdan yapılmıştır. Köy, kuzeyden taştan yapılmış bir surla korunmaktaydı. (yani MÖ 6500 yıllarında surla korunmuş) Hoca çeşmeliler, tarımın yanı sıra deniz ürünlerinden de faydalandıkları kazı sırasında ortaya çıkan midye depolarından anlaşılmaktadır.

Yerleşilmiş bir şehir olan Enez’de, arzu ettiğimiz her alanda maalesef çalışma imkânı bulunmuyoruz. Bu nedenle, ortaya çıkan mimari kalıntıların birleştirilmesinde güçlük çekiyoruz. Tapulu parsellerde kazı yapmak zor olduğundan, bu parseller jeofizikle yöntemlerle araştırıp kazı yapılan yerlerle birleştirmeye çalışıyoruz. Kale içinde yapılan kazılarda 9 metre derinliğe kadar uzanan kültür tabakaları ortaya çıktı. Burada yapılan kazıda Miyosen kalker kayasının kesilerek ve yontularak evlerin altında birtakım işlikler ve şarap depolamak için mahzenlerin oluşturulduğu saptandı. Ele geçen verilere göre mahzenler M.Ö. 5. yüzyılda yapılmış ve Roma Çağına kadar kullanılmıştır. Mahzenin içinden değişik biçimli yerli Ainos malı amforaların yanı sıra, genellikle ticaretiyle ünlü Thasos ve Rodos adalarının amforaları da azımsanmayacak miktarda ortaya çıkmıştır. Bu buluntulardan, Thasos amforalarının Akdeniz’e, Karadeniz’e, hatta İç Anadolu’nun ücra köşelerine kadar yayılmış olduğunu yapılan kazı sonuçlarından anlıyoruz. Yerli kayaya açılmış olan ve dört bölümden oluşan mahzenler yaklaşık 450-500 metrekarelik bir alanı kapsamaktadır. 12 basamaktan oluşan tonozlu bir girişi bulunan mahzenlerde sunu yapılan bir kült yeri ve bir seki bulunuyor. Bu mahzenlerde hava akımını sağlayan dört ayrı havalandırma bacası mevcuttur.

Aynı alanda yapılan kazı çalışmasında, 12 metre derinliğinde başka bir mahzen saptanmıştır. Havalandırma bacasından girilen mahzen, toprak ile dolu olması ve olası zehirli gazların olabileceği kuşkusuyla toprağı boşaltılmamıştır. İşçiler haklı olarak 12 metre aşağıda çalışmak istemiyorlardı; oldukça tehlikeli bir yerdi. Ancak, buradaki çalışma koşullarının iyileştirilmesinden sonra mahzenin kazılmasına devam edilecektir. Kale içinde ve dışında bu güne değin yapılan kazılarda değişik kentlerin damgalarını taşıyan 4 binin üzerinde amfora kulpu bulundu. Antik Ainos kentinin kazılmasından sonra bu sayının birkaç yüzbine ulaşabileceğini söylemek yanlış olmasa gerektir.

Enez'de şarapçılığın yanı sıra dokumacılık da ön plandaydı. Kazılarda pişmiş topraktan yapılmış yaklaşık iki bini bulan tekstil ağırlığı ortaya çıktı. Değişik biçimlerde üretilmiş olan bu ağırlıklar arasında istiridye biçiminde yapılmış olanı ilgi çekicidir. Bütün bunlar, bölgede tekstil yapıldığının kanıtlarıdır. Tekstil demek, yapağı demek; dolayısıyla bölgede koyun ve keçinin oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Mahzenlerin üzerinde yer alan alt tabaka içinde, Ainos'un kuruluş dönemine ait (M.Ö.7.yüzyıl) "oryantalizan" üslupla yapılmış keramik çeşitleri yaygın olarak bulunmuştur. Bu keramikler üzerinde aslanlar, otlayan keçiler, değişik yaratıklar, bitki ve rozet motifleri yer almaktadır. Bunların yanı sıra Attika üretimi çanak çömlek parçaları çok miktarda ele geçmiştir. Arkaik dönemde Enez'de sanatın varlığını gösteren keramiklerle birlikte pişmiş toprak figürinler ve mask adını verdiğimiz pişmiş topraktan yapılmış eserler bulunmuştur. İnsan yüzü ölçülerinde yapılmış olan bu döneme ait maskların dudak uçları yukarı doğru çekik yapılarak yüzlerinde gülümseme ifadesi yaratılmak istenmiştir. Ayrıca hepsi badem gözlü, oval yüzlüdür. Yüzün çevresinde yer alan saçlar örgülü olup spiral biçimindedir. Bu özellikler arkaik dönemin karakteristik özelliklerini göstermektedir.

Ainos kentinin yaşamında yontu sanatı önemli bir rol oynamıştır. Kentteki dinsel ve yönetsel yapıların açığa çıkartılmamış olmasına rağmen, az da olsa kenti süsleyen mermer yontuların bulunmuş olması, Ainos'ta gelişmiş mermer işçiliğini kanıtlamaktadır. MÖ 6. yüzyıla ait mermer erkek portresi görülmeye değer nitelikte yapılmıştır. Ainos, MÖ 5. yüzyılda gelişmiş bir kültür ve sanat merkezi olduğu kazılardan ele geçen eserler kanıtlamaktadır. Bu döneme ait kalıntılar arasında önemli yeri olan aşağıda değineceğimiz pişmiş toprak lahitlerin yanı sıra siyah ve kırmızı figür teknikle yapılmış kraterler, hydrialar, amforalar, lekytoslar ve diğer formlardan oluşan çok miktarda buluntu gün ışığına çıkmıştır. Ayrıca, değişik dönemlere ait 600 kadar aydınlatma cihazı ele geçirildi.

Enez'de pişmiş topraktan figürin üretimi çok önemli bir sanat idi. Buluntular arasında yer alan eroslar, oturur yada ayakta betimlenmiş giyimli kadın heykelcikleri,

kabartmalı duvar süsleri, Ainos'ta çamurun ne denli güzel işlendiğini gösteriyor. Şarap mahzeninden ele geçen ve M.Ö. 4.yüzyıla ait olan Satyr başı biçiminde yapılmış içki kabı, bu sanatın ulaştığı düzeyi kanıtlamaktadır. Satyr, bilindiği gibi doğada Dionysos'la birlikte dolaşan bir yarı tanrıdır. Ayrıca, mahzende çok sayıda Kantharos adı verilen siyah parlak firnisli içki kapları, ortaları çukur yapılmış balık tabakları ve kabartmalı kâseler ele geçmiştir.

Enez'de MÖ 1. yüzyılda yapıldığı anlaşılan büyük blok taşlarla döşenmiş cadde ortaya çıkmıştır. Enez çok yağış alan bir yer olması nedeni ile suyun birikmesini önlemek için cadde balık sırtı biçiminde yapılmıştır. Suyun akıntısını sağlamak amacıyla caddenin iki yanında arklara yer verilmiştir. Caddenin altından antik çağın kanalizasyonu geçmektedir.

Enez'in 250-300 metre doğusunda Çataltepe adı verilen tümülüste yaptığımız çalışmada prens, kral ya da zengin Traklara ait çok güzel bir mezar odası ortaya çıktı. Mezar odasının "dromos" adı verilen uzun bir girişi bulunmaktadır. Oda, beşik tonozlu, 4x4,5 m boyutlarında dikdörtgen biçimlidir. Tabanda da iki tane lahit bulunuyor. Mezar odasının inşaatında henüz olgunlaşmamış taş malzeme kullanıldığından, mezar odasının içine henüz gömü yapılmadan tonoz kısmının çöktüğü ve kullanılamaz duruma geldiği anlaşılmıştır. İç duvarları resim yapılmak üzere kireç harcıyla sıvanmıştır. Duvarların üst kısmında, tonozla geçişte üç kademeli silme yer almaktadır. Oldukça güzel bir işçilik gösteren anıt, doğanın yıpratıcı koşullarına karşı üstüne paslanmazdan çatı yapılarak koruma altına alındı. Tümülüste, mezar odasının sağında bir kurban kesme- şölen- yeri ve bir lahit ortaya çıktı. Aynı taştan yapılmış olan lahtin içinden bir insana ait bacak kemikleri ile kül ve yanmış kemik artıkları bulundu. Şölen yapılan yerde bir ocak yeri ile yoğun şekilde yenmiş at kemikleri ortaya çıktı. Traklar genellikle ölülerine at kurban ederlerdi. Burada atın kesildiği ve pişirilerek yendiği anlaşılıyor. Mezar odasının koruma, restorasyon ve konservasyon çalışmaları öğrencilerimiz tarafından yapılıyor.

Enez'in 2 km doğusunda Enez-Keşan karayolu üzerinde Çakıllık mevkiinde MÖ 5. yüzyıla ait bir nekropol ortaya çıktı. Eski Çağda ziraate elverişli topraklarda özellikle gömüt veya ev yapılmazdı. Yerleşim daha çok, korunaklı ve tarım yapılmayan tepelerde yoğunlaşmıştı. Mezarlıklar da ya yamaçlarda ya da tarıma elverişli olmayan bölgelerde yapılırdı. Çakıllık da -adından anlaşılacağı gibi- tamamen taşlık bir mevkidir. Bu nekropolde değişik gömütler kullanılmıştır. Alan kullanılmadan önce parsellenmiş ve aileler arasında paylaşılmıştır. Ancak, ara sıran parsel sınırlarının tecavüz edildiği ortaya çıkan kalıntılar gösteriyor. Nekropolde taş ve pişmiş toprak lahitler ile urneler (yakılan insanın küllerinin saklandığı kap) ortaya çıkmıştır. Taş lahitler genellikle yerel taştan yapılmıştır. Pişmiş

topraktan üretilmiş olan lahitler “Klazomenai tipi” adı verilen tarzda yapılmıştır. Bu tip lahitler, ilk defa Klazomenai’de (İzmir Urla’da bir antik kent) bulunduğu için bu adı almıştır. Pişmiş topraktan yapılmış, ağırlığı yaklaşık 200-300 kiloyu bulan bu lahitlerin Klazomenai’den gelmediği, ağırlıkları dolayısı ile taşınmaları zor olduğundan bunların Enez’de, olasılıkla nekropole yakın yerde yapıp fırımlandığı tahmin ediliyor. Üstlerinde kırmızı, siyah ve beyaz boya izleri olan bu lahitlerden bazıları değişik motifler veya geometrik şekillerle süslenmiş.

Bir diğer gömü tarzı ise kremasyon yani yakma geleneğinde kullanılan Urne içinde defindir. Urne olarak pişmiş topraktan amforalar, değişik formlu kaplar ve bronz hydrialar kullanılmıştır. Bronzdan yapılmış olan Hydrialar zenginliğin bir göstergesidir. Bunların yükseklikleri 40 ile 55 santimetre arasında değişmektedir. Enez’de bugüne değin dört adet bronz ve üstü renkli bantlarla süslü pişmiş topraktan yapılmış bir adet olmak üzere beş hydria gün ışığına çıkmıştır. Türkiye’deki müzelerde oldukça az sayıda olan bu nadir eserlerden biri İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır. Hydrialarda boyun ve omzu birleştiren dikey yapılmış bir kulp ile karın bölgesinde taşınmak için karşılıklı yapıştırılmış iki kulp olmak üzere toplam üç kulbu bulunmaktadır. Ele geçen ve Klasik döneme (M.Ö.5.yüzyıl) ait bir broz hydria’nın dikey kulpu üzerinde kanatlarını yanlara açmış bir Siren betimi yer alıyor. İskelet yakıldıktan sonra külleriyle birlikte bu kapların içerisine konuluyor, daha sonra bu kaplar, zarar görmemeleri veya çalınmaması için özel olarak hazırlanmış olan oyulmuş taşların içine yerleştirilerek taşlar kurşun kenetlerle bağlanıyordu.

Lahit ve mezarlardan zengin süs eşyaları bulundu: yılan başlı bir bilezik, mezarlara hediye olarak konulan beyaz boyanmış büyükçe lekytoslar... Boyları yaklaşık 50-55 santim olmakla birlikte 30 santim ya da 5 santim büyüklüğünde olanlar da vardı. Fakat bu mezarlıkta daha çok büyük boy lekytoslar kullanılmıştı. Üzerinde kırmızı boyayla yapılmış birtakım resimler olan bu eserler, bir daha kullanılmamak üzere maalesef kırılarak mezarlara atılmış veya sağlamken mezarın içine atılarak parçalanmıştır. Lekyotoslar ve diğer kırık buluntular öğrencilerimiz tarafından onarıldıktan sonra Edirne Müzesi’ne teslim edildi. Bir başka güzel buluntumuz, MÖ 5. yüzyıla ait harika bir işçiliği olan bir altın yüzüktür.

Taşalı Yamacı adı verilen başka bir nekropol, Enez girişinin sol tarafındaki yamaçta yer almaktadır. Burası MÖ 5. yüzyıldan MS 7. yüzyıla kadar mezarlık olarak kullanılmıştır. Ön taraftakiler podyumlu, yani yüksek kaide üzerine oturtulmuş. Yüzeyde buldukları için özgün biçimlerinden uzaklaşmış, taşlar alınmış, bazıları kırılmış vaziyette bulundu. MÖ 5. yüzyıla tarihlenen bir eksedranın yanındaki lahitten, iskeletin yanı sıra kemer tokası ve bir altın yüzük ele geçti. Oldukça zengin buluntular içeren bu mezarlardan çeşitli dönemlere ait

heykelcikler, kemikten yapılmış süslü saç iğneleri, hekimlikte kullanılan tıp aletleri, camdan ve pişmiş topraktan üretilmiş koku şişeleri ortaya çıktı.

Mezarlardan ele geçen buluntular arasında, oyuncak olarak yapılmış oynar kollu Afrodit ile bebesini emziren bir kadın heykelciği yer almaktadır. Ayrıca, yine pişmiş topraktan üretilmiş 3.5 santim boyundaki heykelcik görülmeye değer niteliktedir. Bu heykelcik tabure üzerine oturmuş doğum yapmış bir kadını tasvir etmektedir. Doğurmuş vaziyette bacakları arasında bebesi ile birlikte betimlenen kadının yüzünde acı ve sevinç aynı anda gösterilmiştir. Buluntular arasında yer alan mermerden yapılmış kabartmalı ve yazıtlı mezar taşları önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan biri, karısı tarafından yapıldığı anlaşılan bir subaya aittir. Subay kline üzerinde soluna yaslanmış sol eliyle içki kabı tutmaktadır. Yanı başındaki eşi, kenarları çok güzel bir şekilde işlenmiş ahşap koltuğa oturur durumdadır. Önünde, üzerinde meyve bulunan aslan ayaklı sehpa yer almaktadır. Duvarda zırhı, miğferi, kalkanı at kafası ve üzerine yılan sarılı ağaç tasviri yer alıyor. Eşinin altında ayakta duran hizmetkâr, bir elinde ziynet kutusunu, diğer hizmetkar ise şarap kabı tutuyor. Yüksek kabartma olarak yapılmış olan mezar steli olağanüstü işçilik göstermektedir.

Enez'de çok kaliteli eserler ortaya çıkması, bölgenin zenginliğinin bir ifadesi. 35 santim yüksekliğindeki tanrıça Afrodit heykelciği ele geçen çok güzel örneklerden birisidir. Bu heykelcik, kiremitten yapılmış bir mezarın içine gömülmüş olarak bulunmuştur. Mezarın çevresine de, dört ayrı kalıptan üretilmiş kolsuz Afrodit heykelcikleri yerleştirilmiştir. Bunlardan 44 tanesi sağlam çıktı, diğerleri restore ediliyor. İrili ufaklı olan bu heykelciklerin hepsi oturur vaziyette ve kolsuz betimlenmiştir. Afrodit'e ait bir kült yeri olduğu anlaşılan bu mezar, olasılıkla gençler tarafından ziyaret ediliyordu. Mezarın çevresindeki heykelcikler daha çok evlenmek isteyen veya iyi bir arkadaş bulmak amacıyla genç kızlar tarafından tanrıçaya adanmış adaklar olmalıdır.

Taşaltı Yamacındaki mezarlardan camdan yapılmış çeşitli eşyalar ele geçmiştir. Buluntuların bir bölümü unguentarium adı verilen koku şişeleri veya kesme yöntemiyle yapılmış, 11. yüzyıla ait kâse ve şarap kadehleridir. Ayrıca 5-6. Yüzyıllara ait bilezikler ele geçirildi. Enez'de cam işçiliğinin yapıldığını belgeleyen cam atölyesine rastlanmasa da, cam cürufunun bulunmuş olması burada bulunmuş olması, Enez'de cam üretiminin yapıldığını göstermektedir.

Kent içindeki kazı çalışmalarında Roma dönemine ait tabanı mozaiklerle döşenmiş bir de villa bulundu. Ancak villanın bütün odaları çevrede yer alan evlerin altına doğru uzandığından açığa çıkartılamadı. Şiddetli yangın sonucu yıkıldığı anlaşılan Villadan üç adet bronz heykelcik ve MS 3. yüzyıla, yani Gordianus ve Gallianus dönemlerine tarihlenen 240

adet sikke ortaya çıktı. Mevcut kaynaklara göre, o dönemde burada bir deprem olmuş, bunu fırsat bilen Galatlar 265'lerde güneye akın ederek bütün Trakya'yı ve Akdeniz'e kadar bütün bölgeyi yakıp yıkmışlar; bu villa da akından nasibini almış olmalıdır. Taşaltı yamacında yer alan kayaya oyulmuş ve cephesi bir eve benzetilmiş olan aile mezarından 5. yüzyıla tarihlenen sekiz adet altın sikke ele geçirildi. Buluntular arasında yer alan kolye, bronz kemer tokası gibi ziynet eşyasının çokluğu bize o dönemlerde kadın erkek tüm halkın süse çok meraklı olduğunu gösteriyor. Yine kazılar sonunda ele geçirilen mermer bir heykel üzerinde bulunan delikler, elbisenin bronz, gümüş ya da altın gibi malzemelerle süslendiğini göstermektedir.

Enez, Bizans döneminde oldukça yoğun bir yapılaşmaya sahne olmuştur. Özellikle kale ve çevresinde 26 tane kiliseden söz edilir; günümüze kadar gelebilen birkaç kiliseden biri olan Ayasofya, Fatih Sultan Mehmet döneminde 1456 yılında camiye çevrilmiş, ancak cami de 1965 yılındaki depremde yıkılmıştır. Yörenin yaşlıları 1965 depremini "Biz ikinci namazını bitirip dışarı çıktık, cami sallandı ve çöktü" diye anlatırlar.

Bu tarihten sonra kullanılmayan cami uzun süre molozla dolu olarak kaldı. Biz daha sonra içindeki molozu temizledik, çatlayan, bozulmuş olan yerlerin konservasyonunu yaptık, yapıyı ayakta tutmaya çalıştık. Ama doğa koşulları buna izin vermiyor, fırtına olduğu zaman duvarlardan taşlar dökülüyor. Son olarak vakıflar, caminin koruma altına alınmasına karar verdi ve eserin rölövesi ile restorasyon projesi hazırlandı. Cami ya restore edilecek ya da üzerine şemsiye gibi bir koruma yapılacak. Ancak tümünün ayağa kalkması oldukça güç; çünkü temelleri sağlam değil, yıkılıp yeniden yapılması da mümkün değil. Caminin, halka açık bir müze haline getirilmesi düşünülmelidir.

Kazılarda bulunan bir diğer kilise veya şapel bugün ne yazık ki harabe durumundadır. Şapelin duvarlarında günümüze kadar ulaşabilen duvar resimleri mevcuttur. (Bunlara fresk diyorlar, ama ben duvar resmi diyorum; çünkü fresk bir yapım tekniği, duvar resmi ise genel bir terimdir.) Bu resimlerde haleli İsa, ağaç, çiçek gibi birtakım motiflerle cennette tasvir edilmiş olarak görülür. Aziz resimlerinin bir kısmı günümüze ulaşmış, kalenin kuzeybatı köşesinde bulunan bir başka şapelin ancak bir duvarı sağlam kalmıştır.

Önemli buluntulardan biri olan büyük bazilika, Kral Kızı Mevki adı verilen yerde bulundu. Giriş kısmı (Narteksi) henüz ortaya çıkmamış olan bazilikanın 25 metre uzunluğunda 20 metre genişliğinde üç nefi bulunuyor. Bu bazilikanın temelinden 11. yüzyıla tarihlenen bir küpün içerisinde 10 adet altın sikke çıktı. Bugün de bir fabrika yapılırken işin bereketli olması için temeline bir şişe içinde para konması geleneği antikçağa dayanmaktadır. Bazilikada bulunan altın sikkeler bugün Edirne Arkeoloji Müzesi'nde teşhir ediliyor. Yine

aynı döneme ait pişmiş topraktan yapılmış çeşitli kaplar, şu anda İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde açılan Bizans sergisinde teşhir edilmektedir. Çok ilginç ve güzel motifleri olan bu kaplar kuş betimlemeleri veya geometrik şekillerle süslenmiştir.

Bunların yanı sıra, Enez'de bir de "Pan Mağarası" adı verilen bir mezar şapeli bulunmaktadır. Yakın zamanlara, 1960'lı yıllara kadar demir ışık yeri olarak kullanılan, duvarları resimlerle süslü bu mağaranın içi temizlendi ve gezilebilir duruma getirildi. Fakat ne yazık ki -tabiri uygunsuz- "eser hırsızları", duvarındaki resimleri bir işaret olduğunu düşünüp, mezar şapelinin içini hallaç pamuğu gibi kazarak, tahrip ediyorlar. Enezlilerin miras olarak devraldıkları ve gelecekte çocuklarına aktarmakla yükümlü oldukları kültür kalıntılarını sahiplenmeleri ve bu konularda duyarlı olunmaları gerektiğini öğrenmeleri için ayrıca çaba harcıyoruz. Ancak, bu duyarlılığı maalesef Enez'de henüz bulabilmiş değiliz. Bu çabamızın sonuçlarının zamanla yavaş yavaş alınacağına inancımız tamdır.

Müslümanlığı seçmiş bir Katalan olan Kaptan Has Yunus Bey, Fatih'in Enez'i alması sırasında donanmasıyla birlikte denizden Enez'in önlerine gelmişti. 1456 yılında Enez'in fethinde büyük bir rol oynayan Has Yunus Bey'in, ölümünden sonra burada bir türbeye gömüldüğü rivayet ediliyor. Aslında bir mezar şapeli olan bu yer, çimentoyla sıvanmış olduğu için çok nem alıyordu. İki yıl önce çimentosu uzaklaştırıldı ve eski haline çevrildi. Çevresinde bulunan Osmanlı mezarlığında çok güzel sandukalı lahitler ve mezar taşları yer alıyor. On sekiz dönüm büyüklüğündeki bu güzel mezarlık otlak yeri olarak kullanılıyordu; etrafına İstanbul Üniversitesi'nin maddi katkısıyla bir duvar örülerek koruma altına alındı. Enez'de Osmanlı'dan günümüze ulaşan bu mezarlıkta Osmanlı döneminde devlet idaresinde görev almış olan önemli kişilerin mezarı yer almaktadır.

Bahçelerden topladığımız birkaç güzel parçadan biri, Bizans dönemine ait bir sütun başlığıydı. Daha sonraki dönemlerde yalak olarak kullanılan bu eserin üzerinde, kanatlarını açmış bir kartal ve onun ayaklarından çıkan birbirine sarılmış iki yılan betimi bulunuyor. Bunun dışında Bizans sergisinde teşhir edilen bir ejderhalı ve bir de aslanlı sütun başlığı ele geçti. Ortaçağa ait bir ev, bugün mesken olarak kullanılıyor. Kaleye manzaralı bu mekândan, güzel havalarda Thasos, Samotrakhe (Semadirek) ve İmroz (Gökçeada) adaları rahatlıkla görülebiliyor.

İstanbul'a 270 km mesafede, günübirlik gidip gelinebilecek uzaklıkta bulunan Enez'de yazlar çok güzeldir, kavurucu bir sıcak yoktur, pırıl pırıl denizinde yüzdüğünüz zaman kumları görebilirsiniz, çeşmeden akan suyu rahatlıkla içebilirsiniz. Bununla birlikte çok lüks otelleri olmamasına rağmen, gerek şehir içinde ve gerekse deniz kenarında rahat edilebilecek

şekilde otel ve pansiyon şeklinde evleri mevcuttur. Bütün bu özellikleriyle Enez, gidip görülmesi gereken cazip bir yerdir.

